Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Беларускі Звон

Радыкальная тыднёвая часапісь.

Цана асобнага нумару 20 гр.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі Вільня, Ліпоўка № 8.

Прыймо інтэрэсантаў ад 10 да 2 г. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

ПАДПІСКА з дастаўкай да хаты: на 1 год — 6 зл., за паўгоду—3 зл., за 3 месяцы — 2 зл., за 1 месяц — 75 гр.

Год I. Вільня, 14 Сьнежня 1931 г. № 24

Палітычная спэкуляцыя на галадзе беларускіх студэнтаў.

Як ведама, матэрыяльнае палажэньне беларускіх студэнтаў у польскіх унівэрсытэтах — нязвычайна цяжкое. Блізу ўсе яны — дзеці беднаты вясковае і з роднае хаты дапамогі ня маюць, бо вёска наша асабліва цяжка адчувае на сабе вынікі агульна-дзяржаўнага эканамічнага крызісу. Значыць, трэба самым і вучыцца, і здабываць грошы на навуку і пражыцьцё, — а гэта, у сувязі з тым-жа крызісам у месьце, для беларусаў асабліва цяжка. Дык ясна, што беларускае грамадзянства, беларускія грамадзкія арганізацыі мусяць шчыра парупіцца аб нейкую дапамогу нашай моладзі, бо-ж гэта — наша нацыянальная будучына.

Дзякуючы стараньням Цэнтрасаюзу, у мінулым 1930-31 школьным годзе на дапамогу беларускай студэнцкай моладзі ў Вільні была выдавана што-месячна невялікая сума з дзяржаўнага скарбу. Грошы гэтыя і дзяліліся паміж найбольш патрабуючымі — згодне з пастановай ураду Студэнскага Саюзу. — На жаль, з пачаткам 1931-32 школьнага году дапамогі з скарбавых грошы беларускім культурна-асьветным установам і арганізацыям або зусім былі спынены, або зьменшаны ў некалькі разоў. Спынена была і дапамога нашым студэнтам, выдаваная летась.

Апынуўшыся перад такой катастрофай, прымушаныя шукаць другіх крыніцаў, якія маглі-б даць хоць-якую матэрыяльную дапамогу, беларускі Студэнскі Саюз кінуўся да так-званага „Беларускага Нацыянальнага Камітэту“. Кажам: так-званага, — бо-ж усё беларускае грамадзянства памятае, як у часе Грамады (у 1926 годзе), прыхільнікі якое складалі большасьць сяброў запраўднага агульна-нацыянальнага нашага цэнтру — Беларускага Нацыянальнага Камітэту, з апошняга выступілі быўшыя тамака ў меншасьці беларускія клерыкалы пад кіраўніцтвам кс. Адама Станкевіча і заклалі свой новы цэнтр, назваўшы яго бяспраўдна таксама імем „Беларускага Нацыянальнага Камітэту“. Так паўсталі два „нацкомы“. Першы—запраўдны—пасьля разгрому Грамады заняпаў. Астаўся—той другі, фальшывы „нацком“, як экспозытура хадэцыі,—пад той час, як рэшта нашага грамадзянства аб'ядналася навакол Цэнтрасаюзу, які абыймае ўсе не клерыкальныя беларускія культурна-асьветныя і гаспадарчыя арганізацыі і ўстановы.

Вось, да гэтага хадэцкага „Нацкому“ і зьвярнуўся Студэнскі Саюз аб дапамогу, пераканаўшыся, што Цэнтрасаюз ня ў сілах дабіцца для Саюзу дзяржаўнае дапамогі. І хадэкі, якія ганебна пакінулі Бацькаўскі Камітэт Віленскае Беларускае Гімназіі, калі ўлады спынілі апошняй дапамогу, — ясна, каб ня браць на сябе абавязку дапамагаць гімназіі грашыма! — пастанавілі скарыстаць з добрага здарэньня, каб чужым коштам падняць сваю благую славу ў вачох нашае моладзі. Хадэцкі „Нацком“ стварыў „Камісію па арганізацыі стыпэндыяльнага фонду пры Бел. Нац. Камітэце“ — з Ярэмічам ды Пазьняком на чале, і гэтая камісія зьвярнулася да беларускіх грамадзкіх дзеячоў, якія зусім не прызнаюць хадэцкага „нацкому“ за нацыянальнае прадстаўніцтва, каб супрацоўнічалі з камісіяй у здабываньні для студэнтаў грошы—пад фірмай „нацкому“. Хадэкі папросту пастанавілі гэтак паспэкуляваць на галадзе нашых студэнтаў і выкарыстаць зусім натуральнае жаданьне кожнага чэснага беларуса дапамагчы незаможнай моладзі: хто адмовіўся бы iсьці пад каманду хадэцкага „нацкому“, дык таго хадэкі зараз-жа абвясьцілі-бы „ворагам моладзі“ і г. д.; а калі-б людзі, не належачыя да „нацкому“, згадзіліся працаваць пад ягонай фірмай дзеля дапамогі моладзі, дык „нацком“ зараз-жа абвясьціў-бы, што ўсё беларускае грамадзянства прызнала „нацком“ за агульна-нацыянальнае прадстаўніцтва беларусаў пад Польшчай...

Мусіць хадэкі разьлічалі, што ніхто з іх палітычных праціўнікаў ня прыдзе на вызначаны на мінулую нядзелю, 6-га сьнежня, сход „супрацоўнікаў“ па зьбіраньню грошы на стыпэндыяльны фонд „нацкому“. Бо, калі ў памяшчэньні Студэнскага Саюзу адчыніўся гэны сход, п.п. Пазьняк і Ярэміч пачалі тлумачыцца, што яны самі разумеюць, як трудна несябром „нацкому“ iсьці на супрацоўніцтва з „камісіяй“, ды што „пазьней“ арганізацыя „фонду“ можа выдзяліцца з „нацкому“, як зусім самастойная арганізацыя; цяпер-жа трэба начаць працу пад фірмай „нацкому“, бо польскія ўлады напэўна не зацьвердзяць статуту новага таварыства, калі-б былі распачаты крокі ў гэтым кірунку,—а тымчасам нельга адкладаць зьбіраньня грошы, бо студэнты знаходзяцца ў вельмі цяжкім матэрыяльным палажэньні.

Прысутны на сходзе грам. Ант. Луцкевіч горача прывітаў ініцыятыву арганізацыі стыпэндыяльнага фонду, незалежна ад таго, скуль яна выйшла. Аднак, каб у гэтай працы маглі аб'яднацца прадстаўнікі ўсіх кірункаў беларускага грамадзянства, як таго трэбуе карысьць акцыі, грам. Луцкевіч падаў праект рэзалюцыі, каторы мог пагадзіць усіх. Паводле прапазыцыі грам. Луцкевіча, сход павінен быў пастанавіць зараз-жа прыступіць да арганізацыі самастойнага таварыства і падаць на зацьверджаньне ўладам статут яго, а каб ня спынялася распачатая камісіяй „нацкому“ праца зьбіраньня грошы, дык пакуль-што супрацоўнічаць усім з гэнай камісіяй. Грам. Луцкевіч папрасіў старшынстваваўшага на сходзе п. Пазьняка паставіць гэту рэзалюцыю на галасаваньне

І тут выявілася ўся крывадушнасьць і няшчырасьць да моладзі паноў з „нацкому“. Зразумеўшы, што гэтая рэзалюцыя напэўна будзе прынята большасьцяй прысутных, бо ніхто проці яе ня мог нічога сказаць, пасол Ярэміч пачаў бяз ніякае прычыны проста лаяць грам. Луцкевіча стылем „кума“ Валейшы. Сустрэўшыся з абразай з боку сябры камісіі, якая яго „ветліва“ запрасіла на сход, грам. Луцкевіч, заявіўшы пратэст проці такое нягоднае напасьці на яго, пакінуў сабраньне. І аказалася, што гэтага тольні і хацеў дапяць сваім няпрыстойным паступкам пасол Ярэміч: пасьля выхаду грам. Луцкевіча, ягонае рэзалюцыі старшыня на галасаваньне не паставіў, а паставіў рэзалюцыю кс. Гадлеўскага, каб абмежыцца запрашэньнем у склад камісіі „нацкому“ беларускіх дзеячоў, неналежачых да „нацкому“. Ня гледзячы на рашучыя пратэсты проці такое пастаноўкі справы з боку гр. Трэпкі і ініцыятара ўсяе акцыі збору грошы на помач студэнтам — грам. Будзькі, знайшлася на сходзе большасьць, злажаная з студэнтаў-хадэкаў, якая прыняла рэзалюцыю кс. Гадлеўскага. Тады грам.: Трэпка, Будзька, Кароль, Пратасэвіч, Сіняўскі і іншыя ды некалькі студэнтаў дэманстрацыйна пакінулі сход, сцьвярдзіўшы што да палітычнае спэкуляцыі хадэкаў на бядзе моладзі яны ня прыложаць свэей рукі, ды што ніводная з арганізацыяў і ўстановаў, аб'яднаных у Цэнтрасаюзе, не далучыцца да камісіі „нацкому“. Выйшаў також адзін сябра „нацкому“ — грам. Дубейкоўскі, — за тое асталіся і ўвайшлі ў склад арганізацыі „нацкому“ — „фаховы полёнофіл“, „сьветач Беларусі“— Тодар Вярнікоўскі і яму падобныя.

Стала зусім ясна, што хадэкі хацелі ўзяць ад грамадзянства грошы, каб чужым коштам разыгрываць ролю „дабрадзеяў“ беднае студэнскае моладзі. Што самі хадэкі ня зьбіраліся раскрыць свае кішані, сьведчыла ўступная заява п. Ярэміча: „усе мы жабракі і будзем жабраваць у жабракоў“. Праўда, што нашае грамадзянства — беднае, — але-ж якраз п. Ярэміч зьяўляецца адзіным выняткам на фоне агульнае галіты. Дык тым балей цяпер Цэнтрасаюз мусіць напружыць усе свае сілы, каб зарганізаваць дапамогу студэнцкай моладзі без пасрэдніцтва розных „дабрадзеяў“.

Фінансава-гаспадарчая вайна.

Значны спадак англійскай валюты, у значнай меры выкліканы фінансавым націскам Францыі, выклікаў вялізарныя страты ня толькі ў самай Англіі, але і ў шмат якіх іншых дзяржавах, якія трымалі вельмі значныя сумы ў англійскай валюце. Найбольш хіба ад гэтага спадку фунта пацярпела сама ж Францыя, страціўшая на ім ужо блізу $2^1/_2$ мільярдаў франкаў... Аднак, Францыя ўсьцяж націскае фінансова на Англію аднэй рукой даючы ей пазыкі „на падтрыманьне курсу фунта“, а другой—руйнуючы яго далей. Мэта такой акцыі — зусім ясная: Францыя гэтым фінансавым націскам хоча змусіць Англію падпарадкавацца францускай палітыцы.

Справа ў тым, што надыйшоў мамэнт, калі Францыя пастанавіла канчальна змусіць Нямеччыну да грунтоўных палітычных уступак. А таму трэба за ўсялякую цану пазбавіць Нямеччыну ўсялякіх „саюзьнікаў“, цалком адасобніць яе, каб яна была змушана весьці перагаворы беспасрэдна сам-на-сам з Францыяй. Францускі прэм'ер у часе сваёй падарожы ў Амэрыку здолеў — цаной фінансавых услугаў — неяк дабіцца ад Гувэра, што той ня зробіць больш ніякага кроку ў „нямецкай справе“ — без паразуменьня з Францыяй. Такім чынам Нямеччына пазбаўлена быццам свайго „амэрыканскага саюзьніка“. Цяпер націск робіцца на англійскага.

Але тым часам у Англіі да ўлады дайшлі іншыя сацыяльныя групы, якія зусім не зьлякаліся спадку залішне высокай валюты. Бо-ж высокая валюта якраз пазбаўляла Англію магчымасьці канкураваць сваімі вырабамі на сусьветных рынках, а да таго-ж страшэнна руйнавала яе фінансава вялізарнымі выдаткамі на ўтрыманьне бескарыснай трохмільённай арміі безработных... Да ўлады цяпер дайшлі кансэрватары, „капітаны“ англійскай прамысловасьці, для якіх спадак валюты — чыстае дабрадзейства. Яны і пачалі адразу шырокую акцыю адбудовы краёвае прамысловасьці, першым чынам змусіўшы ўрад да аховы й абароны яе шляхам устанаўленьня кардону высокіх увозных мытаў, каб забіць канкурэнцыю на ўнутраным рынку вырабаў замежных краінаў.

Першы сьпісак увозных тавараў, якія абкладаюцца высокімі, як кажуць, „забароннымі“ мытамі, адразу паказаў Францыі вартасьць для яе англійскага рынку. Уся збыткоўная прамысловасьць, сконцэнтраваная ў прамысловым раёне Парыжу, больш як напалову нарыхтавана, як ведама, на англійскага спажыўца. А ведама-ж, што першым чынам новы мытны кардон забараніў увоз у Англію якраз прадметаў збытку, адразу зруйнаваўшы гэтым блізу цалком прамысловасьць найбагацейшага сталічнага раёну Францыі. Але англійскі купец купляў у Францыі ня толькі тавары збытку. Вось некаторыя лічбы, якія кажуць вельмі красамоўна аб небясьпецы мытнай вайны з боку Англіі для Францыі. Наагул францускі вываз у Англію за апошнія гады ў сярэднім перавышаў 7 мільярдаў франкаў, складаючы каля 1/5 часткі ўсяго вывазу Францыі. Перавага вывазу ў Англію над увозам з Англіі давала Францыі ў сярэднім 1,6—1,7 мільярда франкаў даходу ў год. І вось па гэтых салодкіх для Францыі лічбах і ўдарыў новы „франкафільскі“ ўрад Англіі. Сярод францускіх прамыслоўцаў і гандляроў пачалася паніка. Францускі міністар фінансаў Фляндэн зараз-жа паляцеў у Лёндан, каб пагутарыць аб магчымасьцях кампрамісу. Але англійцы, здаецца, так сама, як французы, калі ня лепш, разумеюць свае інтарэсы. Англійскі ўрад наадрэз адмовіўся скасаваць мытную ахову краёвай прамысловасьці, ня гледзячы на грашовыя пасулы францускага міністра. Англійская прэса слушна піша, што — „здаровы ўласны гандлёвы балянс — значна лепшая рэч, як чужое золата“...

Такім чынам пачалася фінансава-гаспадарчая вайна паміж Англіяй і Францыяй, ад якой горача будзе пэўне-ж абедзьвюм старонам. Францыя ўжо востра пачула яе скуткі.—Лічба безработных пачала пухнуць, як на дражджох. Наагул, некарысны гандлёвы балянс Францыі, даўшы за апошнія 10 месяцаў ужо каля 12 мільярдаў недабору, пагаршаецца катастрафічна. Фінансава мацнейшая Францыя можа якісь час вытрымліваць гэтую гаспадарчую вайну з Англіяй. Але страшэннае пагоршаньне франка-англійскіх узаемных стасункаў з прычыны гэтай гаспадарчай вайны робіць палітычнае паразуменьне паміж Францыяй і Англіяй вельмі цяжкім. А з гэтага пэўне-ж скарыстае Нямеччына.

Трэба дадаць яшчэ, што Англія, якая ў працягу апошніх 70 гадоў была клясычнай краінай вольнага гандлю (ня мела мытнага кардону), 24 лістапада распачала новы пэрыяд сваёй гісторыі— пэрыяд так-зван. „протэкцыянізму“.

Перачытаўшы газэту — перадай другому.

Няухільны крах „пяцілеткі“.

З поўным правалам „пяцілеткі“ пачынаюць ужо неяк мірыцца і ў Саветах. Няма ўжо цяпер ані сьледу таго энтузіязму, які панаваў яшчэ нядаўна. Дабіў „пяцілетку“, як ведама, поўны правал так зван. „колектывізацыі“ ў сельскім гаспадарстве.

Як ведама, увесь плян „пяцілеткі“ прадбачыў дзьве галоўныя акцыі так зван. „соцыялістычнага будаўніцтва“: з аднаго боку—індустрыялізацыю места, ці ўздым фабрычна заводзкай прамысловасьці, якая б задаволіла ня толькі патрэбы ўнутранага рынку, але і шырока-плянаванага вывазу заграніцу; з другога боку — колектывізацыю ў сельскай гаспадарцы, ці стварэньне з сялянскіх двароў і шнуроў вялікіх супольных „соцыялістычных“ гаспадарчых адзінак, якія-б таксама працавалі і дзеля ўнутранага, і дзеля вонкавага рынку. Абедзьве акцыі арганічна зьвязаны між сабой у „пяцілетнім пляне“, бо „скалгасаваная“ вёска павінна была быць тым вялізарным унутраным рынкам, які купляў бы вырабы мястовай прамысловасьці.

І вось аказалася, што за тры гады гвалтоўнага „калгасаваньня“ вёскі сельская гаспадарка ў ей зруйнавана цалком. Недасеў і недабор захапіў масова навет найбольш багатыя калісьці чорназёмныя часьці СССР.

Як мы ўжо пісалі, радавая ўлада змушана распачаць новую вайну з сялянствам, навет ужо „скалгасаваным“, якое блізу ўсюды падзяліла паміж сяброў калгасаў іх слабенькія ураджаі, пасьля чаго для „соцыялістычнай дзяржавы“ — для места, арміі дый вывазу заграніцу — блізу нічога й не засталося! Новым жорсткім дэкрэтам Сталін зараз-жа загадаў—наадварот: адабраць у калгасаў сьпярша тое, што вазначана па разьмяркаваньні для „соц. дзяржавы“, а рэшту (?) пакінуць на галодныя пайкі кальгасьнікам... Дык вось цяпер распачаліся ўжо сярод калгасьнікаў — у абароне свайго хлеба — бунты, паўстаньні, забіваньні інструктароў і т. д. А гэта выклікала новыя „карацельныя экспэдыцыі“, новыя налёты атрадаў Г.П.У. ды азброеных да зубоў комсамольцаў, з якімі калхозьнікі мейсцамі вядуць запраўдныя баталіі... Так выглядае цяпер сельска-гаспадарчая частка „пяцілеткі“. Ня дзіва, што згаледая вёска ня мае за што купляць вырабы прамысловага (?) места! Але ня лепшыя пасьпехі даў і „мястова-прамысловы адрэзак агульнага фронту соц. будаўніцтва“. Радавая прэса напоўнена скаргамі на поўную анархію ды развал прамысловасьці. Радавы жыхар усьцяж ня мае найпатрабнейшых тавараў, ходзіць галодны, босы і голы, жыве ў цесьнаце і холадзе, як блізу нідзе на сьвеце. Такім чынам правал „пяцілеткі“ — факт ужо агульна прызнаны ня толькі заграніцнай, але і ў Саветах.

Але ёсьць галіна, у якой трэба сцьвярдзіць пасьпехі „пяцілеткі“ — ня толькі бясспрэчныя, але ў значнай меры перавысіўшыя прадбачаньні пляну. **Гэта — галіна ваеннай прамысловасьці.** Праўда, самі бальшавікі ўпорна хаваюць ад загранічнага вока гэтыя пасьпехі. Але весткі, навет досьць дакладныя, аб іх заграніца мае. Гэтыя пасьпехі найлепш кажуць аб тым, што такое ў груньце рэчаў ёсьць гэтая „пяцілетка“. Нажаль толькі вось — пасьпехі ваеннай прамысловасьці зусім яшчэ не ствараюць запраўднай ваеннай сілы савецкай дзяржавы: для гэтага патрэбна шмат іншых рэчаў, як добры транспорт, запасы збожа і іншага дабра, здароўе і сытасьць насяленьня і шмат іншых. Найлепш ваеннае бясьсільле Радаў выявілася ў іх ролі ў японска-кітайскім канфлікце...

Такім чынам, уся гэтая ваенная прамысловасьць, створаная за нямецкія пазыкі дый нямецкімі тэхнічнымі сіламі, мае хіба-ж больш служыць Нямеччыне, якой вэрсальскі трактат не дазваляе рабіць запасы збраеньняў, чымся самому СССР... „Пяцілетка“, зруйнаваўшы вясковую гаспадарку, недабудаваўшы фабрычна-заводзкага места, награмадзіла аднак вялізарныя масы ўсялякага ваеннага матэрыялу, які паслужыць толькі да хутчэйшага выбуху новай, нячуванай яшчэ па жорсткасьці і крывавасьці вайны...

Саветы закупляюць збожа—ў Аўстраліі!..

Ці-ж можа быць больш яркі доказ поўнага правалу сельска-гаспадарчай „пяцілеткі“ і калгасаў“, як апошні загад радавага ўраду сваім агентам у Лёндане— **закупіць як мага большыя партыі пшаніцы у Аўстраліі!** З гэтага — ясна перад усім, што Рады ня маюць ніякіх вывазных лішкаў пшаніцы. А з таго што загад кажа скіраваць гэтую пшаніцу да ўладзівастоцкага порту, ясна, што транспорт гэты назначаецца для далёка-ўсходняй радавай арміі, якую ня можа, як належыць, абслугоўваць разладжаны зусім сібірскі чыгункавы шлях.

„Рацыянальная“ вопраткавая прамысловасьць у СССР.

Сама бальшавіцкая „чырвоная прэса“ піша аб тым, што знайшла кантрольная камісія, дасьледаваўшая дзяржаўныя фабрыкі і склады гатовай вопраткі ў СССР.

Справаздача гэтай камісіі — чысты анэкдот. Напр.: на фабрыцы № 10 камісія знайшла шмат партох, якіх палавіны мелі розны колёр, ці адна штаніна шырэй або даўжэй за другую на некалькі сантымэтраў. На фабрыцы № 2 тое ж самае знойдзена ў пінжаках ды пальто. Іншыя фабрыкі выраблялі нейкія дзікія, але прэміраваныя за іх „рацыянальнасьць“ фасоны парток — бяз пражак ды гузікаў, якія опадалі, як толькі іх апраналі... Фабрыка № 3 выпускае пальто з поламі, якія справа даўжэй, чым зьлева; а фабрыка № 12 вырабляе жаноцкую вопратку, з якой палова бракуецца, як нягодная. Майстроўні Москвошвей выпускаюць порткі і пінжакі бяз петляў і гузікаў...

(„Красн. Газета“ 29/XI)

З жыцьця ў Б. С. С. Р.

Гаспадарчае жыцьцё.

Нават цягнікі ня ідуць...

Як падае „Зьвязда“ з дня 21 лістапада г. г. ў працягу пяцёх апошніх месяцаў лік здарэньняў на чыгунках Б. С. С. Р. павялічываецца з месяца на месяц; гэтак: у чэрвені катастрофаў было—150, у ліпні—180, у жніўні—340, у верасьні—325, а ў кастрычніку аж—381 Спыненьне цягнікоў у дарозе таксама павялічываецца што месяц, такім чынам трэці квартал г. г. прынёс толькі ў адным Аршанскім раёне 26,452 руб. страты.

Насельніцтва местаў надалей будзе бяз мяса.

Як даносіць тая-ж „Зьвязда“ з 21-га лістапада г. г., плян забясьпечаньня насельніцтва мясам выкананы праз Белмяса толькі на 60 прац., а ў дзе-якіх раёнах нават і толькі на 20 прац. Гэта знача, піша „Зьвязда“, што жывёла разбазарываецца, ідзе на ўласныя патрэбы, а не здаецца дзяржаве, згодна з плянам. Мо‘ і праўда: пашто селяніну мяса, яно „пралетарскай“ дзяржаве больш патрэбнае, а селянін нейк дасьць сабе раду і бяз мяса.

Дровы гніюць у лясох.

„Зьвязда“ з 13 лістапада г. г. у зацемцы „Вывезена толькі 4 прац. пляну“, піша:—„У чацьвертым квартале бабруйскі Леспрамгас выканаў па загатоўцы дроў толькі 14 прац. пляну, а па вывазцы ўсяго толькі 4 прац., такім чынам 65—70 тыс. мэтраў дроў ляжыць у лесе“. Вось сталы рэзультат паншчыны. Нявольнік ніколі не патрапіць працаваць прадукцыйна.

Ня лепш і са збожжам...

У „Зьвязьдзе“ з 20 лістапада г. г. чытаем, што сыстэма савецкіх гаспадарак выканала плян збожазагатовак толькі на **12,8** прац. гадавога пляну. Максымальную колькасьць, а іменна 70, 7 прац. дала адна сыстэма Белкаапсаюзу. Нешта нядобра ідзе, і з хлебам?... А мо‘ няма ўжо чаго выпампаваць нават і з савецкіх гаспадарак?..

Культурнае жыцьцё.

Адчыненьне Беларускай Дзяржаўн. Бібліатэкі.

У прошлым месяцы, як падае „Зьвязда“ з 21 лістапада г. г., адкрылася ў Менску Беларуская Дзярж. Бібліатэка ў новазбудаваным трох-паверхавым будынку, аддадзеным у целасьці пад бібліатэку, Адным з найбагацейшых аддзелаў бібліатэкі зьяўляецца аддзел тэхнікі, які атрымоўвае каля 150 замежных часапісаў з розных галін тэхнікі, а агулам каля 700 часапісаў. Беларускі аддзел налічывае 34,000 томаў, у ім знаходзяцца і будуць паступаць у далейшым, усе кнігі, незалежна ад зьместу, выдадзеныя дзе колечы ў беларускай мове. Саля-чытальня разлічана на 1000 чалавек, яе асьвятляе 200 электрычных лямпак. Кнігасховы бібліатэкі разьлічаны на 600 тыс. томаў. Ад 1 студзеня 1932 г. бібліатэка будзе атрымліваць у абавязкавым парадку 2 экзэмп. усіх кніг, якія выходзяць ня толькі ў Б. С. С. Р., але і ўва ўсім С. С. С. Р.

Барацьба йдзе далей.

„Савецкая Беларусь“ з дня 20 лістапада г. г. у артыкуле „За круты пералом“ заклікае да больш высокай пастаноўкі працы ў галіне партыйнай асьветы, матывуючы гэта неабходнасьцю „непрымірымай і бязьлітаснай“ барацьбы з беларускай контррэвалюцыяй і нац.-дэмократызмам, інакш кажучы з беларускім рухам, яго ідэаламі і традыцыямі.

Грамадзяне!

Пішыце ў сваю газэту аб жыцьці нашае вёскі і гораду.

А. В—іч.

Гумарысты, ці інтэлектуальныя банкруты.

Падзел грамадзянства на рад ідэолёгічных групіровак для сучаснага чалавека зьяўляецца зусім натуральным зьявішчам. Пойдзем нават далей і скажам, што падзел на ідэолёгічныя групы сьведчыць аб палітычнай сьпеласьці дадзенага грамадзянства, як пэўнай супольнасьці, якую творыць імкненьне да супольнай мэты.

Ясная рэч, што да дадзенага пытаньня можа быць і заўсёды амаль ёсьць розныя падыходы, дадзенае пытаньне можа быць асьветлена ў розны спосаб і з розных бакоў.

Бязумоўна, у выніку падобнага зьявішча атрымаем барацьбу. Барацьбу поглядаў, барацьбу ідэяў.

Адна ідэя, якая творыць грамадзкасьць, злучаючы людзей супольнасьцю мэты, родзіць ідэі яе рэалізаваньня.

Ідэя развіцьця і ўзмацаваньня дзяржавы, ідэя здабыцьця незалежнасьці свайго народу—родзіць розныя падыходы да гэтых пытаньняў, родзіць ідэолёгіі.

Рэзультат—барацьба палітычных кірункаў. У кожным чалавеку глыбака сядзіць Дух Спрэціву, як кажа ведамы францускі публіцыст і філёзоф Эрнэст Гэлё,—агульнае і поўнае згоды ніхто і ніколі ня створыць, барацьба поглядаў—падстаўная, ці беспадстаўная—заўсёды існавала і будзе існаваць.

Але кожная барацьба павінна мець этычны зьмест, павінна абаперціся на пэўныя залажэньні.

Нават збройнае спатканьне, нават вайна мае сваю этыку.

Выразам поглядаў ідэолёгічных групіровак зьяўляецца прэса; яна адначасна зьяўляецца і пляцдармам ідэолёгічнай і палітычнай барацьбы. Гэтай барацьбой, як і кожнай іншай, кіруюць пэўныя законы і пэўныя залажэньні.

Рад выпадкаў рэгулюе і прадбачыць прэсавае права, але шмат прыпадае да рэгуляцыі і этычным нормам.

Фэхтунак пяром на бачынах часапісі—вельмі субтэльная, вельмі містэрная рэч і вымагае нават вялікага таленту і вялікай падгатоўкі.

Але этыка ў прэсе, у прэсавых выступленьнях вельмі часта адыходзе ў забыцьцё, і гэны містэрны рыцарскі фэхтунак перароджываецца ў нейкі дзікі бой пры помачы звычайнай дубіны, бязумоўна, вельмі дрэнна атэстуючы яго ўдзельнікаў.

Гэтыя развaжаньні насоўвае мне перагляд апошніх нумароў дзе якіх беларускіх часапісаў.

„Дубіннасьць“ дзе якіх выступленьняў часам выклікае шчыры сьмех, а часам навейвае сумныя думкі аб этычным роўні іх аўтараў, ня кажучы ўжо нічога аб бязглузда-наіўных і гістэрычных у сваёй сутнасьці, дый ужо ў цэласьці камічных эляборатаў.

А агулам мімаволі паўстае пытаньне: — ці гэта гумарыстыка, ці зьява інтэлектуальнага банкруцтва?

Возьмем дзе якія „прыклады“, свайго роду —краскі з асьлінага лугу.

Вось „Беларуская Крыніца“—газэта, якая прабуе прэтэндаваць на пэўную соліднасьць, вядзе ў цэлым радзе нумароў сыстэматычную кампанію супраць чамусьці ня прыпаўшае ёй да густу студэнскай корпарацыі „Скарынія“.

Ці „Бел. Крыніца“ і тыя, што з ёй, баяцца здаровага паветра белар. студ. моладзі, — у гэта не ўваходзім.

Зьвернем увагу на зьмест, на этыку барацьбы. Гэтак—нейкія псэўдонімы, усялякія паны Я-улі — пішуць аб „некаторых крымінальных дзеі-чынах“ б. Ураду Б. С. С., падаючы як прыклад доўг для магістрату, за які, як усім ведама, адзіную адказнасьць нясе той, хто ідзе якраз поруч з п. „Я уль“—контра „Скарынія“, а якія гэта іншыя „дзеі-чыны“, п. Я-уль хіба і сам ня ведае.

Далей наступае цэлы рад закідаў, пачынаючы ад афэрыстаў і канчаючы на дэморалізатарах і лёкаях,—закідаў, не абапёртых на якой колечы падставе, чыстае вады злосных інсынуацыяў, на якія даў ужо добры „адказ“ гр. Ян Зянюк у „Новай Варце“.

А возьмем спробу п. Я-уль вылезьці з прыкрай сытуацыі, ў якую паставіў яго ўспомнены ўжо „Адказ“.

Аргумэнтаў няма, — дык далоў этыку (бо „мэта апраўдывае сродкі“, ці мо‘ этыка і проста „предрассудок“) і вось з пенай на вуснах п. Я-уль сычыць аб „дэфэнзыўных прыкрасах“ і, у дзе якіх выпадках бачучы выразны абсурд сваіх развaжаньняў, паклікаецца на „недагляд аўтара, ці карэктара“.

А вось „красачка“ і проста гумарыстычна-„дубіннага“ зьместу — заценка аб масонах; з яе зьместу вынікае, што да масонаў належаць (дасłоўна): банкіры, капіталісты і іншыя важныя ў буржуазным сьвеце асобы, ну і... дзе якія беларускія студэнты. Так прынамсь паводле „Белар. Крыніца“. Неэтычнасьць выступленьняў „Белар. Крыніцы“ ў справе гр. Антона Луцкевіча ўжо добра высьветліў гр. Суліма ў сваіх артыкулах і ў сваім лісьце, зьмешчаных у „Przeg. Wil.“. Скандальныя мэтоды „Бел. Крыніцы“ ў яе энунцыяцыях настолькі ясныя і выразныя, што спыняцца над імі шкада месца і часу. Цікава між іншым адцеміць, што высьвятленьне неэтычнасьці выступленьняў „Бел. Крыніцы“ праз гр. Суліму нейкі п. J. P. называе ў № 40 той-жа „Бел. Крыніцы“ „antyhramadzkim“ чынам. Запраўды, вельмі характэрныя паняцьці мае п. J. P.

Трэба забіць беларускія матывы ў беларускай літэратуры.

„Зьвязда“ з 23-га лістапада г. г. у артыкуле „Камсамол у барацьбе за пралетарскую літэратуру“ сцьвярджае, што беларускія пісьменьнікі яшчэ надзвычай мала аддаюць увагі камсамольскай тэматыцы. „Вобразу камсамольца-энтузіяста ў нашай(!) беларускай літэратуры яшчэ няма“—бядуе „Зьвязда“ і піша далей, што лінія Белар. Асоцыяцыі Пролет. Пісьменьнікаў і камсамолу адна і тая самая, а іменна няўхільная барацьба за генэральную лінію компартыі ў літэратуры, карацей—барацьба супраць беларускіх матываў і беларускага духу ў бел. літэратуры.

Літэратурная выстаўка.

Як падае „Сав. Беларусь“ з дня 20-га лістапада г. г., 6-га лістапада ў Менску ў Доме Пісьменьніка адкрыта першая беларуская літэратурная выстаўка ў Б. С. С. Р., зарганізаваная Менскай Асоцыяцыяй.

Нямецкія фашысты рыхтуюцца да ўлады...

Пасьля няўдалага замаху, весткі і дакумэнты аб якім Гітлер абвясьціў сфальшаванымі, гітлераўцы выяўляюць асаблівую дзеяльнасьць, каб паказаць, што яны пастанавілі няўхільна дый цалком законнымі шляхамі здабыць уладу. На нарадзе правадыроў гэтых „нацыянал-соцыялістаў“, ці нямецкіх фашыстаў, у Мюнхене пастаноўлена першым чынам падрыхтаваць апінію вялікіх дзяржаваў у прыхільным напрамку, дзеля чаго галоўныя кіраўнікі партыі павінны паехаць па ўсіх сталіцах, каб увайсьці ў асабісты кантакт з эўрапэйскімі дыплёматамі. Гітлер мае ехаць у Рым на спатканьне з Мусоліні, рэдактар галоўнага органу партыі ўжо сядзіць у Лёндане і г. д.

5 сьнежня Гітлер запрасіў да сябе замежных карэспандэнтаў у Бэрліне (апрача францускіх і польскіх), якім заявіў, што партыя яго пастанавіла стварыць цэнтра-правую коаліцыю, узяўшы на сябе кіраўнічую ролю. А тыя 15 мільёнаў (?) прыхільнікаў, якіх мае партыя, робяць гэтую пастанову зусім рэальнай. Гітлер заявіў, што да вясны ўся падрыхтоўка будзе скончана, а вясной ён няўхільна стане на чале ўраду. Гітлераўцы,—казаў ён, — адзіная партыя ў Нямеччыне, якая шчыра і плянова вядзе барацьбу з камуністамі. Ліквідацыя камунізму ў Нямеччыне—першы варунак яе адраджэньня, і гэта могуць зрабіць толькі яны, гітлераўцы. Канец камунізму ў Нямеччыне, гэта — пачатак канца камунізму і ў-ва ўсім сьвеце. Таксама шчыра і адкрыта толькі адны гітлераўцы ставяць і справу адшкадаваньняў, ад якой галоўным чынам залежыць сусьветны крызіс. І першым крокам яго, гітлеравага, ураду будзе дэкрэт аб адмове ад сплаты адшкадаваньняў. Толькі ўрад яго, Гітлера, знойдзе ў сябе сілу і адвагу рашуча патрэбаваць і разбраеньня Францыі, скасаваньня яе гэгемоніі ў Эўропе, ад якой палітычна гарыць і гаспадарча гіне Эўропа. Гітлер заявіў, што яго партыя, гэта—уся маладая Нямеччына, тыя малодшыя пакаленьні, якія ня прымалі ўчасьця ў вайне, не адказываюць за яе маральна, дык і ня хочуць нясьці за вайну і матэрыяльнай дый ніякай адказнасьці... Не прызнае гэтая маладая Нямеччына наагул і тых накіненых ёй трактатаў, якіх немцы ня маюць магчымасьці выканаць. Спрытна падчыркнуў Гітлер англійскім і амэрыканскім журналістам, што яго партыя даўгі Амэрыцы і Англіі ставіць на першым пляне, а якраз таму адкідае адшкадаваньні, каб Нямеччына была ў стане цалком і безадкладна сплаціць гэтыя даўгі...

Другі правадыр гітлераўцаў, пасол Штрассэр, у прамове сваей у Штутгарце заявіў, што яго партыя можа дайсьці да ўлады ў часе найбліжэйшага, няўхільнага ўжо ўрадавага крызісу, як толькі ў лютым зьбярэцца парлямант. — Месца Брюнінга можа заняць толькі Гітлер. Але гітлераўцы возьмуць уладу толькі самі—без усялякай коаліцыі, дый толькі тады, калі войска і паліцыя будуць цалком у іх руках. Бо-ж „нашаму ўраду, казаў ён, прыдзецца рабіць шмат рэчаў непапулярных (!) сярод шырокіх масаў насяленьня дый заграніцай... Калі-ж-бы нам не ўдалося выканаць нашую праграму, тады пасьля нас прыдзе бальшавізм. А таму—мы, ведаючы, што тады мы ўсе папалі бы на шыбеніцы, змушаны будзем самі вешаць, каго трэба“... „Мы зробім гэта, калі б навет мелі плаваць у крыві,—дзеля дабра Нямеччыны... Галоўнай мэтай нашай замежнай палітыкі ёсьць безаглядная барацьба ці нават вайна проці Францыі. Якраз дзеля гэтай мэты мы й імкнемося да ўзяцьця ўлады ў Нямеччыне“, — закончыў пасол Штрассэр сваю прамову.

Аляксандар Бабяньскі.

10 сьнежня памер у Варшаве ў веку 78 гадоў ведамы барацьбіт за волю ў былай царскай Расеі і за вызваленьне Польшчы — адвакат Аляксандар Бабяньскі.

Нябожчык быў шчырым прыхільнікам беларускага адраджэнска-вызвольнага руху і выступаў, як абаронца беларусаў, па палітычных працэсах (беластоцкім „45-ёх“, віленскім „Б. С.-Р. Грамады“ і інш.).

Пару месяцаў назад, падчас сваей апошняй бытнасьці ў Вільні, Нябожчык адведаў Беларускі Музэй і вёў гутарку з беларускімі дзеячамі аб неабходнасьці для самага-ж польскага грамадзянства напружыць свае сілы дзеля таго, каб дабіцца для беларусаў пад Польшчай належных ім правоў.

Чэсьць Яго памяці!

Але даволі гаварыць аб „Бел. Крыніцы“,—глянем на цэлы рад аднаднёвак, якімі п. Акінчыц, п. С. Сарока і ў канцы п. Знамяроўскі прабавалі „ашчасьлівіць“ Беларускі Народ. Гаварыць аб неэтычнасьці гэтых шматаў, гэта ламацца у адчыненыя дзьверы.

Яны ў цэласьці і з усіх бакоў узятыя выклікаюць на зьмену і сьмех і гідкасьць, насоўваючы пытаньне аб псыхічным стане іх рэдактароў. Яшчэ, між іншым, побач з аднаднёўкамі трэба паставіць „элляборат“ п. С. Сарокі „Сьветач Беларусі“, асабліва апошні № 3 (6), тыповы ўзор гістэрычнасьці і безканечнай тупасьці аўтараў, ці хутчэй аўтара; у гэтай „часапісі“ бруд аж ліецца праз край.

Запраўды стыдна часам робіцца за падобныя праявы ў жыцьці беларускай прэсы, якая 25 год таму назад так годна і чыста распачала сваё існаваньне.

Часамі хочацца ўмовіць сабе, што гэтыя выступленьні маюць на мэце сьмяшыць людзей у нашых цяжкіх часох, і мімаволі задаеш сабе пытаньне: — мо гэта гумар?

Але дзе там. Усе гэтыя „творы“ прэтэндуюць на солідвасьць і на павагу, усе яны маюць нібы служыць беларускім масам за духовую страву.

Робіцца нейк сумна: да чаго аднак даходзяць людзі,—як нізка можна часам упасьці!

Інтэлектуальнае банкруцтва б'е ў вочы з пералічаных „дубіяных“ гастроляў у беларускай прэсе ўсялякіх паноў Я-уляў, J. P., Сарок, Акінчыцаў і Знамяроўскіх.

Чытаючы, часамі хочацца сьмяяцца, але глыбей задумаўшыся робіцца жаль, што такія тыпы компромітуюць добрае імя беларускай прэсы.

Палітычнае жыцьцё.

Польшча.

Узнаўленьне працы Сойму.

Пасьля 30-дзённага перарыву, загаданага дэкрэтам Прэзыдэнта, Сойм 10 сьнежня ўзнавіў працу. На парадку дня першага паседжаньня Сойму—шмат справаў. Сярод розных законапраектаў — найбольш цікавячы шырокія масы насяленьня, апрацаваны ўрадам, праект новага закону аб сабраньнях.

Права вольных сабраньняў належыць да асноўных правоў грамадзяніна ў рэспубліцы, да так-званых „констытуцыйных гарантыяў“ яго волі і роўнасьці ў дзяржаве. Нажаль аднак-жа праект новага закону носіць залішне „паліцэйскі“ характар. §§ 9 і 10 даюць уладзе права забараняць усялякія сабраньні, калі яны—„з пагляду ўлады (зданем улады) пагражалі б бясьпечнасьці, спакою ці публічнаму нарадку“—бяз розьніцы, ці сабраньне мае быць у зачыненым памяшчэньні, ці пад голым небам. Асобна, праўда, законапраект ставіць зьезды ды сабраньні перадвыбарныя, але і яны ўцісьнены ў залішне вузкія рамкі адміністрацыйнай самаволі.

Зьбліжэньне паміж Польшчай і Югаславіяй.

У пачатку сьнежня ў Варшаву прыехаў міністар замежных спраў Югаслав'і п. Марынковіч. У выніку гутарак з польскім міністрам п. Залескім і рожных урачыстасьцяў і банкетаў, дыплёматычныя кіраўнікі абедзьвюх дзяржаваў, сцьвярдзіўшы поўную згоднасьць пагляд аў на галоўныя справы сучаснай эўрапэйскай палітыкі дый поўную адсутнасьць усялякіх спрэчных справаў паміж Польшчай і Югаславіяй, падпісалі спэцыяльную ўмову аб цясьнейшым супрацоўніцтве ў галіне культурных спраў. Апроч таго, пастанавілі пашырыць гаспадарчыя зносіны паміж абыдвума краямі, а ў галіне палітычных адносінаў—дакладна паведамляць сабе ўзаемна аб сваіх паглядах, асабліва ж датычна справаў меншасьцёвае палітыкі, разбраеньня і ўтрыманьня мірных трактатаў. Так кажа П. А. Т.

Спатканьне міністраў Польшчы і Югаславіі мела мэтай пераважна падрыхтаваць супрацоўніцтва на маючай (?) распачацца ў пачатку новага году „разбраенчай“ конфэрэнцыі. Нас, беларусоў, найбольш цікавіць у гэтым спатканьні міністраў іх паразуменьне ў справе меншасьцяў.

Меншасцёвая палітыка Югаславіі — адносна да харватаў, славенцаў, а асабліва-ж да няшчасных македонцаў, адзначаецца чыста фашыстаўскай жорсткасьцяй; у Лізе Нацыяў роля Югаславіі ў справах меншасьцёвых заўсёды — найбольш рэакцыйная... Таму „зьбліжэньне“ паміж ёй і Польшчай у гэтай галіне не варожыць нам, меншасьцям у Польшчы, нічога добрага.

Заграніцай.

Прэзыдэнцкія выбары ў Літве.

У Літве адбылася падрыхтоўка новых прэзыдэнцкіх выбараў. Выбар новага прэзыдэнта мусіла зрабіць сабраньне спэцыяльных выбаршчыкаў, якія і выбіраліся — пад шчыльным наглядам паліцыі. Зразумела, што спэцыяльна выданы старым прэзыдэнтам Смэтонай выбарны закон напісаны так, што даў ураду поўную магчымасьць загарантаваць выбар таго-ж самага Смэтоны на далейшае 7-лецьце, што і сталася. Дый урадавая прэса зусім нават ня крылася з гэтым!..

Маскоўскі Комінтэрн распускае англійскую камун. партыю.

Маскоўскі Комінтэрн пастанавіў распусьціць англійскую ком. партыю, спыніўшы ўсялякую „падмогу“ англійскім камуністам. Такая кара накладзена на „англійскіх таварышоў“ за тое, што яны выказалі сябе няздольнымі выкарыстаць цяжкі палітычны і фінансава-гаспадарчы крызіс у Англіі дзеля мэтаў соцыяльнае рэвалюцыі, а нават ня здолелі зрабіць ніводнага „паважнага выступленьня пралетарыяту“. І гэта — ня гледзячы на тое, што Масква, як даведалася нямецкая прэса, кінула англійскім камуністам на апошнія выбары паўтара мільёна рублёў золатам. „Англійскія таварышы“, кажа пастанова Комінтэрну, „аказаліся не на вышыні ўскладзенае на іх задачы“...

Нямецкая прэса даводзіць, быццам „англійскія таварышы“ хочуць дабіцца павароту ласкі Масквы,—дык трэба спадзявацца ў Англіі хвалі „выступленьняў пралетарыяту“.

Канец „конфэрэнцыі круглага стала“ і пачатак тэрорыстычнай акцыі ў Індыі

31 сьнежня зачынілася ў Лёндане так-званая „конфэрэнцыя круглага стала“, якая мела апрацаваць падставы паразуменьня паміж Англіяй і дэлегатамі Індыі і — новай констытуцыі для гэтай вялізарнай краіны, якая яўна імкнецца да дзяржаўнай самастойнасьці. Конфэрэнцыя скончылася няўдачай. У апошняй сваей прамове ведамы Ганді, правадыр індускіх незалежнікаў, заявіў, што „шляхі індусаў і англійцаў іноў мусяць разыйсьціся“. „У выніку няўдачы паразуменьня з найбольш спакойнымі і ўмяркаванымі кіраўнікамі вызваленчага руху,—сказаў ён пасьля журналістам, — Англія спаткае ў Індыі, нажаль, няўхільнае ўзнаўленьне тэрорыстычнай акцыі, якую так ненавідзіць ён, Ганді. Англійцы пэўне ж будуць крывава душыць тэрор тэрорам. Але незалежніцкі рух не задушыцца ўсімі гэтымі мерамі. Тэрор, тасаваны крайнімі ідэалістамі руху, выклікаецца хворым палажэньнем рэчаў, дык спынены будзе толькі тады, калі здабыта будзе Індыяй воля. У канцы Ганді шчыра дзякаваў Мак-Дональду за добрую волю і ўмелае кіраўніцтва конфэрэнцыяй.

Мак-Дональд, зачыняючы конфэрэнцыю, заявіў, што ён цьвёрда верыць у магчымасьць паразуменьня і будзе далей працаваць над зьдзейсьненьнем свайго пляну. Мак-Дональд толькі забыўся дадаць, што запраўднае ўлады ён ужо ня мае, што правал конфэрэнцыі ў значнай меры — рэзультат падыходу да ўлады консэрватараў— з іх праграмай жорсткага імпэрыялізму.

Дэманстрацыйнае галасаваньне.

Прускі сойм (ляндтаг) большасьцю 184 галасоў проці 92 прыняў рэзолюцыю, якая трэбуе спыненьня сплаты ваенных адшкадаваньняў. Галасаваньне было тайнае, але ведама, што за рэзолюцыю галасавалі правыя і цэнтраўцы, соцыялдэмократы ўстрымаліся, а комуністы зусім ня прымалі ўчасьця ў галасаваньні.

Спроба манархічнага перавароту ў Вэнгрыі.

Вэнгерскім манархістам-фашыстам мала, відаць, яшчэ таго „ладу“ і тэй дыктатуры, якія заведзены ў Вэнгрыі на карысьць магнатаў-аграрыяў—коштам усяго працоўнага насяленьня яе. Дык яны наладзілі змову, якая мела — шляхам ваеннага перавароту і захвату ўлады—адбудаваць манархію—з Габсбургам на чале.

Як ведама, самі вэнгерскія магнаты, з сваім правадыром, дыктатарам Хорті на чале, зьяўляюцца манархістамі дый усьцяж „падрыхтоўваюць“ адбудову манархіі. Але неяк не сьпяшаюцца, асабліва-ж сам Хорті, які ня выказывае лішняга жаданьня адмовіцца ад становішча вярхоўнага валадара Вэнгрыі—на карысьць караля. Да таго-ж і звонку Францыя з сваімі васаламі—малай антантай—працівіцца адбудове Габсбургскай дынастыі, з чым змушаны лічыцца ўрад. З усіх гэтых прычынаў адбудова манархіі ўсьцяж адкладаецца.

Скандальны канец „кангрэсу міра і разбраеньня“ ў Парыжу.

Парыжскі кангрэс барацьбітаў за мір і разбраеньне, аб якім мы пісалі ў папярэднім нумары, скончыўся вельмі скандальна. Калі большасьць кангрэсу выказалася проці французкай тэзы (аб канешнасьці сьпярша забясьпечыць мір і нятыкальнасьць граніц і трактатаў, а пасьля рабіць разбраеньне), а за тэзу англійскую (аб канешнасьці—наадварот — сьпярша зьменшыць збраеньні, бо ж тым самым ужо зьменшыцца небясьпека для міру), тады—сярод страшэнна вострых спрэчак паміж галоўнымі аратарамі кангрэсу—раптам у салю ўварвалася баёўка французкіх манархістаў-немцаедаў, якая пачала проста кулачную расправу з працаўнікамі французкай тэзы... Такім чынам кангрэс „маральнага разбраеньня“ скончыўся нячуваным скандалам. Уся прызваітая французкая прэса страшэнна абураецца на манархічных скандалістаў, якія зрабілі ганьбу для ўсей Францыі, скампрамітаваўшы яе гасьціннасьць, абразіўшы ня толькі выдатнейшых міжнародавых барацьбітаў за мір, як лёрд Сэсіль, італьянскі мін. Шалойа і інш., але і сваіх францускіх, як Эрыо і інш.

Кароткія Навіны.

— Ведамы орган францускіх монархістаў, а за ім некаторыя з польскіх газэтаў, падалі вестку, быццам апрацаваны плян ажаніць брата румынскага караля, князя Мікалая, з старшай дачкой марш. Пілсудскага, а пасьля гэтага — пасадзіць румынскага князя за караля ў Польшчы.

„Кур. Віленьскі“ давепаўся, што рэдакцыі гэтых газэтаў „сталіся ахвярай зласьлівага дасьціпу“... У кожным разе чуткі—характэрныя для нашых часоў.

— Бэрлінская прэса зьмяшчае вестку з Варшавы аб тым, што на 1 верасьня ў Польшчы было ў 300 вастрогах усяго 33.917 вязьняў. У параўнаньні з 1928 г. лічба вязьняў павялічылася на 5000 чалавек. („Сегодня“).

— У Латвіі—пасьля стварэньня новага сойму—ўрэшце ўтварыўся і новы ўрад. На чале ўраду стануў пасол Скуенек, захоўваючы сабе партфэль мін. унутраных спраў, а часова і — фінансаў. Пас. Скуенек—ведамы, як яркі латышскі нацыяналіст і вораг нацыянальных меншасьцяў. Дык трэба спадзявацца далейшай зьмены былага шчыра-дэмакратычнага курсу латвійскай палітыкі адносна да іншых нацыянальнасьцяў, якім яшчэ так нядаўна жылося ў Латвіі хіба лепш, як дзе інш.

— Пасьля разгрому палякоў у Латвіі распачаўся рашучы паварот латвійскай палітыкі ў бок зьбліжэньня з Літвой. Узнавіліся гутаркі аб „балтыцкім саюзе“—Латвіі, Літвы і Эстоніі; ажывіліся ўсялякія зносіны паміж Літвой і Латвіяй. Апошняй праявай гэтага зьбліжэньня была ўрачыстасьць наданьня літоўскіх ардэноў 70 выдатнейшым дзеячом Латвіі, якая адбылася у літоўскага пасла ў Рызе. У сваёй прамове літоўскі пасол заявіў, што толькі за апошні час Латвія і Літва падпісалі між сабой 15 рожнага роду ўмоваў і трактатаў.

— Уся японская прэса трэбуе, каб урад загадаў сваёй арміі рабіць сваё дзела у Манчжурыі, не аглядаючыся ані на Кітай, ані на Лігу Нацыяў.

— Радавая прэса закідае Амэрыцы і Францыі, што яны за ўсялякую цану хочуць нацкаваць Японію на вайну з СССР. Амэрыка таму быццам не націскае на Японію ў кірунку ўступак Лізе Нацыяў, што лятуціць аб запраўднай вайне на Далёкім Усходзе, якая дае ўжо вялізарныя зыскі амэрыканскай таргоўлі. „Тактыка Амэрыкі ўжо зусім ясная: амэрыканскі імпэрыялізм цалком раскрыў сваю сутнасьць, як арганізатара вайны“. Тыя-ж закіды кідае радавая прэса і ў бок Францыі.

— Галоўны дэлегат Кітаю ў Лізе Нацыяў доктар Сэ — пасьля мітынгу кітайскай калёніі ў Парыжу, на якім востра крытыкавалася дзеяльнасьць кітайскай дэлегацыі, — паслаў Нанкінскаму ўраду заяву аб сваёй адстаўцы. Аднак, Чанг Кай-Шэк тэлеграфна адказаў, што ўрад ня прымае яго адстаўкі, але просіць яго застацца на чале дэлегацыі, з становішчам якой у Лізе Нанкін цалком згаджаецца.

— Лёйд Джорж, едучы на адпачынак на Цэйлён, спыніўся ў Бомбэі (ў Індыі), дзе выступіў з палітычнай прамовай, у якой паміж іншым сказаў, што пад кіраўніцтвам такога дасканалага палітыка, як Гандзі, Індыя, патрэбаваўшы сваіх правоў трэці раз, атрымае ўрэшце ўсё, што ёй патрэбна.

— Найвыдатнейшыя італьянскія вучоныя, прафэсары ўнівэрсытэтаў, адмовіліся даць недарэчную прысягу ў тым, што будуць „узгадоўваць студэнтаў у духу фашызму, як патрэбаваў ад іх Мусоліні. У выніку гэтага шмат каму з гэтых вучоных з сусьветным імем прыдзецца пакінуць прафэсуру, а мо' і бацькаўшчыну.

ХРОНІКА.

— **З Цэнтрасаюзу.** У суботу, 12 сьнежня, адбыўся інфармацыйны сход у Цэнтрасаюзе. Справаздачу падамо ў наступным нумары.

— **Канцэрт-вечарына ў Віленскай Бел. Гімназіі.** Стараньнем Бацькаўскага Камітэту В. Б. Г. быў зладжаны канцэрт 5 сьнежня г. г. у салі гімназіі. Саля была перапоўнена публікай, пераважна моладзьдзю. Выступаў гімназіяльны хор пад кіраўніцтвам гр. Шырмы. Гр. Шырма ведамы ўжо віленскаму грамадзянству сваімі выступленьнямі ў ролі арганізатара і кіраўніка хору ў папярэдніх гадох Сёлетняе, аднак, выступленьне багацьцем праграмы, умелым падборам яе і мастацкім выкананьнем дало надспадзяваныя вынікі. Вялікая заслуга тут прыпадае праф. К. Галкоўскаму. Ён ня толькі прыняў удзел у канцэрце, але і ўлажыў гармонізацыю цэлага сьцягу беларускіх народных песьняў, выкананых на канцэрце. Трэба адзначыць, што гармонізацыя праф. К. Галкоўскага адзначаецца ня толькі сваім хараством, але і тым, што яна зусім адпавядае духу беларускай песьні.

Канцэрт гэты паказаў, што сярод беларускае школьнае моладзі ёсьць здольныя да музыкі адзінкі, як вуч. Забаўская і Карнючанка, а таксама вучаніцы і вучні, прыняўшыя ўдзел у хоры.

Бацькаўскі Камітэт В. Б. Г. можа быць задаволены з выкананьня свайго заданьня: канцэрт уліў у душы слухачоў шмат хараства беларускай народнай песьні, а Бацькаўскаму Камітэту даў надспадзяваны збор, дзякуючы якому змогуць далей прадаўжаць навуку бяднейшыя беларускія дзеткі, змушаныя так часта цяпер, дзякуючы цяжкім матэр'яльным варункам, адракацца ад найсьвятлейшых сваіх імкненьняў—імкненьняў да навукі.

Пажадана было-б, наб праграма гэтага канцэрту была паўторана для шырэйшай публікі, — за мурамі гімназіі, бо ёсьць чым пахваліцца і перад чужымі!

— **Найвышэйшы Суд аб сьвянцянскіх выбарах.** Найвышэйшы Суд, разглядзеўшы пратэсты і скаргі на выбары ў сьвянцянскім вокрузе, не знайшоў падставы да іх скасаваньня.

— **Ганаровая дысквалiфікацыя пасла Ярэміча.** З прычыны слоўнай абразы паслом Ярэмічам гр. А. Луцкевіча на сходзе супрацоўнікаў Стыпэндыяльнае Камісіі так-званага Бел. Нац. К-ту 6-га сьнежня с. г.—абражаны гр. Луцкевіч паслаў да п. Ярэміча сваіх сэкундантаў, трэбуючы ці перапросін яго п. Ярэмічам на пісьме—дзеля апублікаваньня ў прэсе, ці—суда чэсьці. П. Ярэміч сэкундантаў прыняў, але назаўтрае паведаміў іх, што ад перапросінаў і ад ганаровага суда адмаўляецца. Гэтым самым п. Ярэміч паставіў сябе ў палажэньне чалавека, катораму адгэтуль ніхто не абязаны даваць здаваленьне на ганаровым шляху.

Сэкунданты гр. Луцкевіча сьпісалі пратакол, які будзе апублікаваны ў газэтах.

— **25 грашовыя маркі скасаваныя, — як фальшывыя.** Выкрылася, што пушчана ў ход нейкімі „фабрыкантамі“ шмат фальшывых марак 25-грашовай вартасьці з польскім дзяржаўным гэрбам (арлом). Таму ўрад пастанавіў ад 3 сьнежня ня прымаць больш гэтых марак для аплаты карэспандэнцыі (пісьмаў, пасылак і т. д.). Але да 20 га сьнежня маркі гэтыя (у 25 грош.) ня трацяць сваёй вартасьці — іх можна абмяняць на іншыя ў кожнай паштовай установе. Толькі гэтую замену пошта зробіць у працягу месяца (не пазьней) пасьля таго, як сьцьвердзіць, што марка не фальшывая.

Пагроза эпідэміі тыфусу.

Віленскія газэты паведамляюць аб паяўленьні ў Вільні і Віленшчыне пагрозы эпідэміі тыфусу. У зьвязку з гэтай небясьпекай ваяводзкія і цэнтральныя ўлады адразу зрабілі адпаведныя крокі. З Варшавы прыехаў у Вільню начальнік аддзелу заразьлівых хваробаў міністэрства ўнутр. спраў, доктар Палестэр, які — поруч з мясцовымі ўладамі — мае апрацаваць агульны плян барацьбы; за ім прыбыў з Варшавы — з Дзяржаўнага Закладу Гігіены — доктар Анэкштэйн, які прыступіў да навуковага досьледу пачаўшайся эпідэміі.

Такім чынам улады распачалі сваю акцыю. Але трэба і самому грамадзянству ведаць, як самому сьцерагчыся страшэннай хваробы.

Першым чынам — трэба, як толькі зьявіліся падазроныя азнакі (насамперш — гарачка, брэд), зараж-жа заявіць аб гэтым у найбліжэйшы бальнічны пункт, ці пастэрунак, не пакідаючы хворага цішком у хаце, бо-ж ад яго зараза пойдзе шырыцца на іншых.

Каб усьцерагчыся заражэньня, трэба перадусім захоўваць чысьціню, асабліва пільнуючы, каб у хусьці дый усялякай вопратцы зьніштожыць вошаў, якія — побач з клапамі ды блыхамі — зьяўляюцца галоўнымі разнасіцелямі заразы. Каб зьнішчыць вошаў, трэба канешна запарываць хусьце (бялізну) гарачай вадой, яшчэ пэўней — гатаваць (кіпяціць) даўжэйшы час у якім начыньні на агні, бо інакш не заб'еш вошавых зародкаў (яечак).

Трэба канешна ўсюды забіваць пацукоў і мышаў, якія, як думаюць вучоныя, таксама разносяць заразу тыфусу.

Мы ведаем, як цяжка выканаць на дзеле даваныя намі рады, ведаем, якой „непераможнай сілай“ зьяўляецца ў нашай вясковай хаце вош ды клоп... Але-ж трэба калі-небудзь ужо распачаць у нас барацьбу з гэтым ворагам усялякай культуры, усялякай гігіены і чысьціні, з гэтай ганьбай нашага сялянскага жыцьця, якая, як бачым, зьяўляецца да таго-ж пагрозай сьмерці — у часе тыфусовай эпідэміі — для тысячаў вясковых жыхароў. Дык усе сьведамыя беларусы — „тварам да ўласнай хаты“ — і — „усе на процівошавы фронт“, як кажуць за ўсходнім кордонам.

Апошнія весткі кажуць, што эпідэмія канчаецца.

Дакумант сучаснасьці.

Адзін звіленскіх Беларусоў прыслаў у нашу Рэдакцыю пісьмо, атрыманае ім з вёскі ад сваякоў. Зьмяшчаем гэты дакумант, як вельмі праўдзівы абразок нашых днёў.

Дарагі дзядзька! Не адмоўце нашай просьбе прысланць для нас пару дзесяткоў злотых, бо канешна трэба; у нас на вёсцы няма ў каго і пазычыць, а пазычыўшы плаці вялікія працэнты. Прадалі карову Рабую—узялі сто дзесяць злотых. Пажалі жыта, ярыну, папланілі людзям, заплацілі ў гміне, а рэшта ня плачана.

Сэквэстратар ужо падходзіць страшыць ліцытаваць, але просім яго пачакаць. Трэба прадаць другую карову, але мне здаецца, што пазычыць было-б лепей.

Мы ўчора былі ў Міхалішках на кірмашы. Каровы цяпер зусім танныя. Такая, як нашая Рыжайка, 50—60 злоты; за найлепшую болей ня было-б 100—110 злоты. Нават ня пытаюцца, нашто і прыведзена. Гаспадарскае ўсё хоць за дарма давай. Як у краме соль і карасіна, дык і даражэе. Цяпер бульба 50 грошы пуд. На трыццаць злоты трэба гадавога парсюка прадаць. Ідзе зіма, а мы ўсе босыя, як сабакі, хоць можа з ботамі леташнімі абышліся-б, але падноскаў трэба.

Няма за што купіць, проста, хоць жывы ў зямлю лезь! Цяпер гэтыя два месяцы самы злом на ўсё. Толькі грошы маючы купляць.

Пасьля Новага Году можа што-колечы і падаражэе з гаспадарскіх прадуктаў; тады можа карову падкармілі-б ці бычка, што-небудзь урадзілі-б. Хлеба то пэўна ня хопіць, бо сёлета слабы ураджай на жыта. Нажалі палова леташняга. Дарадзьце, што рабіць? Страхоўка надта вялікая. Наложана 58 зл. 50 гр. на нашы будынкі, а працэнту нарасло, то будзе болей як 60 зл. Невядома, што рабіць, ці паданьне падаваць, каб зьменшылі, ці так няхай і будзе.

У нас больш нічога новага, усе здаровыя. Дык памятайце аб нас, бо прападзем як мухі. Бывайце здаровы.

Ваш А. К.

І з сьпісу скарысталі...

(Карэспандэнцыя з Горадні).

Прыгатаўленьні ў сувязі з агульным перапісам выклікалі розныя гутаркі сярод нашага гарадзенскага грамадзянства. Найбольш гаварылася аб патрэбе запаўненьня рубрыкі „мова“—беларускаю, бо пераважная большасьць (апрача прыезных ураdоўцаў) беларусы. Характэрна наогул, што Горадня найболей за іншыя гарады Зах. Беларусі захоўвае сваё беларускае аблічча.

Не абыйшлося, як заўсёды, ведама і на гэты раз без агітацыі, каб не запісываліся беларусамі, а расейцамі ці то палякамі. Гэтак напрыклад стараліся розныя чорнасоценныя элемэнты ў праваслаўным саборы на вячэрні ў мінулую нядзелю, пагражаючы, што, калі запішуцца ўсе беларусамі, дык будзе вунія. Натуральна, што падобныя намаўленьні ня мелі пасьпеху, бо гарадзенцы досыць сьвядомы сваёй нацыянальнасьці. **Горадзенец.**

Рэдактар-выдавец: М. СІНЯЎСКІ. Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая вул. 22